

Р Е Ц Е Н З И Я

от проф. д-р Силви Василев Чернев – преподавател по гражданско процесуално право в Бургаски свободен университет и ПУ „Паисий Хилендарски”

ОТНОСНО: Материалите, представени за участие в обявения в ДВ бр. 72/22.08.2023 г. конкурс за заемане на академичната длъжност «доцент» във Варненския свободен университет «Черноризец Храбър» по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Гражданско /семеино и наследствено право).

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Представям следното становище по кандидатурата на гл. ас. д-р Мария Петрова Петрова за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ във Варненски свободен университет «Черноризец Храбър»:

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

1.1. Общо представяне на получените материали

Със заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ № 779/20.10.2023 г. съм определен за член на научното жури по конкурс за заемане на академичната длъжност «доцент» в посочения университет по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление: 3.6. Право (Гражданско/семеино и наследствено право), обявен за нуждите на катедра «Правни науки» към Юридическия факултет.

За участие в обявения конкурс е подала документи една кандидатка:

Гл. асистент д-р Мария Петрова Петрова, преподавател по гражданско/семеино и наследствено право и др. във ВСУ „Черноризец Храбър”.

Представеният от гл. ас. д-р Мария Петрова Петрова комплект материали е в съответствие приложимата правна уредба – Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на този закон, а така също и Наредба № 3/23.04.2021 г. за академичния състав на ВСУ, и включва изискуемите документи:

1.1.1. Документи от общ характер (CV, списък на публикации, различни, изискуеми от закона справки за учебно-преподавателска дейност, и т. н.)

1.1.2. Научни трудове:

1.1.2.1. Монографичен труд – „Семеиноправното положение на малолетните и непълнолетните родители“, ИК „СИЕЛА“. С., 2023, 150 с., ISBN 978-954-28-4494;

1.1.2.2. Поредица от статии и доклади от областта на семеиното право, публикувани в периода преди защитата на докторската й дисертация (30.10.2020 г.). Представените публикации са общо десет на брой.

1.2. Представената научна продукция от тематична гледна точка е концентрирана в областта на семейното право и по-специално е насочена към проблеми на установяване на произхода от баща и предотвратяване на евентуални неблагоприятни последици от сключване на бракове от лица с определени, опасни за поколението увреждания, а в основния труд – деца, родени от непълнолетни или дори малолетни родители.

Всички представени трудове следва да се приемат за рецензиране и да се отчетат при крайната оценка за кандидатката.

2. Кратки биографични данни за кандидата:

2.1. Мария Петрова Петрова е възпитаник на ВСУ „Черноризец Храбър“ – специалност „право“ (като за нея това е второ по ред висше образование – първото е руска филология, придобито в Славянския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“). Кандидатката има значителна дейност като преподавател както по руски език (първата ѝ специалност), така и в областта на правото. Освен семейно и наследствено право и вещно право (които преподава и в настоящия момент) кандидатката е преподавала трудово и осигурително право, а така също и международно частно право.

Както беше посочено на 30.10.2020 г. е защитила успешно дисертационен труд.

Понастоящем е ръководител на Катедра „Гражданскоправни науки“ при Юридическия факултет на ВСУ „Черноризец Храбър“.

2.2. Същевременно кандидатката интензивно работи като адвокат, участва в многобройни научни и научно-практически форуми, проекти в областта на правото, обучителни програми за студенти и др.; член е на съюза на учените в Република България и от 2021 г. е председател на Секцията „Социални и правни науки“ при Съюза на учените – Варна.

2.3. Освен изявите ѝ в научна и преподавателска дейност кандидатката е автор на няколко стихосбирки и множество отделни поетични произведения.

Член е на Адвокатската колегия – Варна от 1998 г., а така също и на Сдружението на писателите – Варна от 1993 г.

2.4. Ползва свободно руски език и задоволително английски език.

3. Обща характеристика на дейността на кандидатката

3.1. Това, което е от съществено значение за оценката с оглед участието ѝ в настоящия конкурс, са значителната по обем и широта на материята академична преподавателска дейност (описана по-горе, в областта на правото – от 1997 г.); активното ѝ участие в извънкласни обучителни програми за студенти и т.н. и огромният брой на публикациите в хода на цялостната ѝ професионална дейност.

3.1.1. В качеството ми на преподавател по специалността гражданско-процесуално право във ВСУ „Черноризец Храбър“ (1994 – 1999 г.) имам преки отлични впечатления от проявите на кандидатката като студентка. Имам преки впечатления и от дейността ѝ по подготовка за участие на студенти в общо 10 национални между-университетски състезания за

решаване на казус от областта на гражданско и търговско право, на които бях главен организатор.

3.1.2. Кандидатката изпълнява напълно минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност, предмет на конкурса:

Критерий А – 50 т.

Критерий В – 100 т.

Критерий Г – 100 т.

Критерий Д – 50 т.

**3.2. С оглед целта и обема на тази рецензия ще се съсредоточа преди всичко върху оценката на представения монографичен труд:
„Семейноправното положение на малолетните и непълнолетните родители“**

(Що се отнася до дисертационния ѝ труд „Специални способности за установяване и оспорване на произхода от бащата“ – за този труд, във вида, в който беше представен като докторска дисертация, в качеството ми на рецензент в съответната процедура, съм дал много висока оценка. Поради това, а и поради изискванията към формата на настоящата рецензия, ще се въздържа да повтарям казаното.)

3.2.1. Обща характеристика на представения хабилитационен труд

Обсъжданият труд има изразен монографичен характер, в обем от 150 страници; приложени са съдържание, индекс на използваните съкращения и списък на използваната литература. Съдържат се множество бележки под линия.

Посветен на материя, която не е била предмет на научно изследване до този момент, освен попълно и партикуларно, която същевременно има много важно значение в деликатна сфера на човешки отношения.

3.2.1.1. Трудът започва с Обръщение към читателите, представляващо най-общо въвеждане в проблематиката, а така също и посочващо причините, които са довели авторката до идеята да се обърне към тази тема. Обсъжда се и очакваният общ ефект.

3.2.1.2. Обръщението е последвано от Увод, в който проблематиката вече се представя от научна гледна точка, очертават се целите и задачите на изследването. Посочват се използваните общонаучни и специално научни методи и способности за изследване на проблемите.

Авторката поставя акцент върху значението на факта дали едно дете има установен произход; дали този произход се определя от наличието на семейство, припознаване, осиновяване и т.н.

Прави се изрична уговорка, че целта на труда е не изчерпателно изследване на всички аспекти на проблематиката, а по-скоро необходимостта да се предизвика дискусия относно удачността на правната уредба и проблемите, които възникват в практиката.

Следва да се посочи една особеност – изложението не е разделено на глави, а на параграфи – общо 6. В края има Заключение, в което се обобщават резултатите от научното изследване и предложенията *de lege ferenda*.

3.2.2. Параграф Първи е озаглавен „Семейноправното качество „родител“ и „децата-родители“.

Проследява се историческото развитие на правното третиране на връзката родител-дете, като се посочват особеностите на възникването на тази връзка (произход в рамките на брак, небрачен произход или осиновяване), които са повлияли върху нейното съдържание. Авторката посочва съдържанието на понятията родител, респективно – майка и баща,

които тя използва. Разграничени са отделните категории родители от гледна точка на тяхната възраст по време на възникването на това качество – пълнолетни, непълнолетни и малолетни. Освен това се разкрива съдържанието на общите понятия „родител“ и „дете“ в различни аспекти и детайли на съдържанието им при различни условия.

3.2.3. Параграф Втори е озаглавен: „Правна уредба на семейноправното положение на ненавършилите пълнолетие родители“. В параграфа се проследява развитието на нормативната уредба, отнасяща се до конкретни права и задължения в разглежданата област (относно малолетни и непълнолетни - различно третиране; някои забрани и т.н.).

3.2.4. Заглавието на Трети параграф е формулирано по следния начин: „Правоспособността и дееспособността на ненавършилите пълнолетие родители“. Прави впечатление, че авторката борави с понятието (използва термина) „ненавършили пълнолетие родители“, в което включва както „непълнолетните лица - лица между 14 и 18 г.“, но така също и лицата, които обозначаваме като „малолетни лица на възраст до 14 години“. В изложението се прави разграничение на отделните правни положения, свързани с ненавършилите пълнолетие родители, като те диференцирано се разделят на малолетни и на непълнолетни лица. Въведеното общо понятие ненавършили пълнолетие родители помага на авторката при разкриване на особеностите на тяхната правоспособност и дееспособност. Прави се разграничение на режима относно родителите (както малолетни, така и непълнолетни) във връзка с обстоятелството дали качеството родител е придобито при условия на сключен брак или извън такъв.

3.2.5. Параграф Четвърти е посветен на правния статус на малолетните родители. Авторката търси да привлече вниманието на читателя върху неблагоприятното третиране на този вид родители

(всъщност действащият правен ред, въвеждайки редица наказателноправни санкции, свързани с осъществяването на сексуален контакт с малолетни, на практика води до косвена забрана за създаване на деца от страна на малолетни (макар сами по себе си малолетните да не са наказателно отговорни)).

3.2.6. Параграф Пети е посветен на уредбата, засягаща непълнолетните родители (в смисъла на непълнолетни лица, които стават родители докато са такива). Констатира се от една страна по-благоприятно третиране в сравнение с малолетните родители, а от друга – по-неблагоприятно в сравнение с пълнолетните родители. През критичния поглед на авторката се прави задълбочен анализ на уредбата.

3.2.7. В последния (Шести) параграф се прави обобщение на семейноправния статус на всички лица, като се очертават приликите и разликите.

3.2.8. В Заключението се извеждат изводите от проведеното изследване и се правят някои аргументирани предложения *de lege ferenda*.

В Библиографията са включени всички използвани източници при написването на труда както на български, така и на чужд език.

При работата върху монографията са спазени изискванията за коректно цитиране. Липсват данни за плагиатство.

3.3. Положителни качества на представения труд

3.3.1. Похвална е идеята на авторката да се обърне към проблематиката на създаването на деца от лица – малолетни и непълнолетни (някои от които самите те би следвало да се окачествят като деца). В последните десетилетия биологическото и социалното узряване на

индивидите бележи значително по-ранно проявление, което определя и съществени промени в тяхното поведение. За съжаление правната регламентация, освен че е оскъдна, не би могло да се окачестви и като адекватна с оглед наблюдаваното доста по-ранно развитие на индивидите. Съществена роля при това играе грандиозното разрастване на ролята на информационните технологии и тяхната повсеместна достъпност (включително за малолетни и непълнолетни лица).

В този смисъл появяването на обсъждания труд запълва сериозна празнина в нашата правна литература и би могъл да послужи като основа за сериозна дискусия по повдигнатите въпроси.

3.3.2. Успешно са защитени изходните тези на авторката, а именно, че правната уредба трябва да осигури максимална възможност всяко дете да познава и живее със своите родители, независимо от това дали родителите са пълнолетни, непълнолетни или малолетни, и независимо от вида на произхода – от семейни или несемейни родители, или осиновители.

Подобно становище придобива особена важност, като се вземе пред вид фактът, че значителна част от младите хора живеят съвместно и създават поколение извън традиционно установената форма на брака. За съжаление, уредбата на този проблем беше централна при разработването на новия Семейен кодекс, но проектът в тази част остана неприет – т.е., регламентация не беше дадена на законодателно ниво.

(Забележка: изключително неблагоприятно значение имаше обстоятелството, че Семейният кодекс 2009 г. беше подложен на гласуване в последния ден от работата на съответното Народното събрание. При съюзяване на крайно десни и крайно леви консервативни възгледи, повсеместно наблюдаваното явление остана без адекватен законодателен отговор).

Следва да се отбележи като напълно приемлива и изходната точка на авторката, че определящ следва да бъде интересът на детето, като

същевременно при това се търси баланс с интересите на всеки един от родителите.

3.3.3 Изложението отново (има пред вид впечатленията си от предходни нейни работи, с които съм се запознал) разкрива от една страна високото ниво на познаване на правната материя, а от друга – високата обща и езикова култура. Всичко това е придружено от същевременно и разумно отношение към житейската страна на обсъжданите явления. Тези качества на авторката я отличават рязко от множество, работещи в последно време автори, които се препъват около буквите на правните актове, без да си дават сметка, че тези букви имат предназначението да разрешават реални житейски ситуации. Посоченият подход на авторката води до смислени и разумни становища и предложения за усъвършенстване на правната уредба. Казаното важи с пълна сила за обсъждания труд.

3.3.4. Научният апарат е богат, бележките под линия са многобройни.

3.3.5. Авторката е акцетирала вниманието върху оскъдната съдебна практика в разглежданата материя.

3.3.6. Приносните моменти (както научни, така и научно-приложни) са многобройни. Сред тях бих открил следните:

3.3.6.1. Представеният труд е първи опит за поставяне на самостоятелно разглеждане в научен труд на правния статус на малолетни и непълнолетни родители. Проблематиката е обхваната в цялост, като отделните аспекти на разглеждането ѝ са обединени от обща изходна позиция.

3.3.6.2. Широтата и дълбочината на третиране на проблемите правят труда годна основа за по-нататъшни теоретични разработки.

3.3.6.3. Практико-приложната значимост на работата следва да се търси в бъдеща законодателна дейност по усъвършенстване на наличната правна уредба. Не по-малко е значението на разработката по отношение на

работата на правоприлагащите органи (както съдилища, прокуратура, а така също и другите публичноправни органи, натоварени с функции по отношение на децата).

Естествено, работата може успешно да бъде използвана в образователния процес по семейно право, а така също и в рамките на общообразователни и възпитателни програми – както такива, насочени към малолетни и непълнолетни, така и в програми с по-обща насоченост.

3.3.6.4. Висока степен на полезност разкриват и направените предложения de lege ferenda, които разкриват сериозното и житейски мъдро отношение на авторката.

3.4. Констатирани слабости:

3.4.1. Намирам, че трудът би спечелил, ако авторката беше използвала традиционното оформяне на глави и параграфи.

3.4.2. Давам си сметка, че препоръката излиза извън полето на семейното право, но мисля, че трудът би спечелил, ако авторката изследва значението на последиците от наказателно-правната уредба, която неминуемо засяга (макар и косвено) статуса на непълнолетни и малолетни лица като родители.

Посочените бележки не би следвало дори да се третираат като слабост, а само като препоръка за по-пълно обхващане на проблематиката.

3.5. Останалите представени научни трудове – доклади и статии разкриват същото високо ниво на научна разработка и практическа полезност, поради което би следвало също да бъдат окачествени положително.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представените за конкурса научни трудове на Мария Петрова Петров напълно отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на този закон, а така също и на вътрешния акт на ВСУ „Черноризец Храбър“ - Наредба № 3/23.04.2021 г. за академичния състав на ВСУ.

Както беше посочено, те са с високо качество и се отличават със значителна практическа ползност и приноси с научен и научно-приложен характер. Кандидатката е напълно изграден учен и успешен преподавател, високо ерудиран и широко скроен юрист.

Предвид гореизложеното, ПРЕДЛАГАМ на УВАЖАЕМОТО Научно жури да предложи на компетентния орган да вземе решение за заемането от гл. ас. д-р Мария Петрова Петрова на академичната длъжност «доцент» във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление: 3.6. Право (Гражданско/семеино и наследствено право).

26.12.2023 г.

**Изготвил рецензията:
проф. д-р Силви Чернев**